

Oorlogsbron van de Maand

ALGEMEEN

FEBRUARI 2017

De *Oorlogsbron van de Maand* is ontwikkeld om tussendoor of als start van een les uit te voeren. Het is een korte opdracht waarbij leerlingen en wellicht ook uzelf worden geïnspireerd om met (een onderdeel van de) geschiedenis aan het werk te gaan. Maar natuurlijk kunt u elk onderdeel altijd verlengen en uitbreiden. Daarbij kunt u gebruik maken van de aanvullende informatie bij deel 4 of kijkt u op een van de websites: www.kampamersfoort.nl - www.nmkampvught.nl - www.kampwesterbork.nl - www.indischherinneringscentrum.nl

Werkwijze

De *Oorlogsbron van de Maand* bestaat uit een leerlingenblad en een docentenblad. Het docentenblad bevat de antwoorden en korte achtergrondinformatie. In deel 4 vindt u een verdieping van het thema.

NB – Geef bij de start van de opdracht zo weinig mogelijk toelichting. Geef pas meer informatie na het uitvoeren van de introductieopdracht. Laat de leerlingen eerst zelf kijken en (na)denken. Op sommige vragen zijn meerdere antwoorden mogelijk.

Extra verwerking

Naast deel 1 en 2 vindt u op het docentenblad een (creatieve) verwerkingsopdracht. Deze opdracht neemt meer tijd in beslag en is bedoeld als verdieping van het thema.

Kerdoel

De *Oorlogsbron van de Maand* voldoet aan *Kerdoel 40*: De leerling leert historische bronnen te gebruiken om zich een beeld van een tijdvak te vormen of antwoorden te vinden op vragen, en hij leert daarbij ook de eigen cultuurhistorische omgeving te betrekken.

Tijdvak

Tijd van wereldoorlogen (1900-1950)

Reactie

Heeft u vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze *Oorlogsbron van de Maand*? Laat het ons weten via cecile.post@nmkampvught.nl

www.kampwesterbork.nl

www.indischherinneringscentrum.nl

Stichting Nationaal Monument
Kamp Amersfoort

www.kampamersfoort.nl

www.nmkampvught.nl

Oorlogsbron van de Maand

LEERLINGENBLAD

FEBRUARI 2017

Foto Jan van de Ven

INTRODUCTIE

- 1 Bekijk de foto van het object en schrijf de eerste 5 woorden op die bij je opkomen.
- 2 Wat denk je dat dit object is? Leg je antwoord uit.
- 3 Wat zou je willen weten over dit object? Schrijf 3 vragen op.

KIJK EN DENKVRAGEN

Bekijk het object en beantwoord de volgende vragen:

- a Kijk naar de knijpkat. Wat moet je doen om de knijpkat te laten werken, denk je?
- b Kan je bedenken waarom dit een 'knijpkat' wordt genoemd?
- c Waarom is een knijpkat juist handig in oorlogstijd?
- d De directeur van Philips kreeg in 1943 het verzoek van de Duitse bezetter om een werkplaats in te richten in Kamp Vught. Dit was een lastig dilemma voor hem. Schrijf een reden op om de werkplaats wel in te richten en een reden voor de directeur om dit niet te doen.

Oorlogsbron van de Maand

DOCENTENBLAD

FEBRUARI 2017

DEEL 1

INTRODUCTIE

- 1 Bekijk de foto van het object en schrijf de eerste 5 woorden op die bij je opkomen.
- 2 Wat denk je dat dit object is? Leg je antwoord uit.
- 3 Wat zou je willen weten over dit object? Schrijf 3 vragen op.

Bespreek

Bespreek de antwoorden. Inventariseer wat de leerlingen willen weten.

Informatie

Dit is een foto van een knijpkat: een zaklamp die werkt zonder batterijen.

In Kamp Vught werden deze knijpkatten geproduceerd door gevangenen die werkten in het Philips-Kommando. Dit was een werkplaats in Kamp Vught van het bedrijf Philips uit Eindhoven.

DEEL 2

KIJK EN DENKVRAGEN

- a Kijk naar de knijpkat. Wat moet je doen om het lampje te laten branden, denk je?
Antwoord – Door de hendel aan de onderkant op en neer te bewegen gaat het lampje branden.
- b Kan je bedenken waarom dit een ‘knijpkat’ wordt genoemd?
Antwoord – Om de lamp te laten werken, **knijp** je steeds de hendel in. Wanneer je dit doet, maakt het een bepaald geluid dat sommigen doet denken aan een kat. Vandaar de naam knijpkat. De werking van een knijpkat is vergelijkbaar met een dynamo die tegen het wiel van een fiets staat en een fietslicht doet branden tijdens het fietsen.
- c Waarom is een knijpkat juist handig in oorlogstijd?
Antwoord – Een knijpkat was handig vanwege de verduistering. Deze maatregel tijdens de oorlog betekende dat alle straatverlichting gedoofd was, ramen van huizen afgedekt moesten zijn en er geen felle lampen van auto’s en fietsen waren toegestaan. Een knijpkat kwam goed van pas met als voordeel dat deze werkte zonder batterijen. Tijdens de oorlog was er een tekort aan producten, waaronder batterijen.
- d De directeur van Philips kreeg in 1943 het verzoek van de Duitse bezetter om een werkplaats in te richten in Kamp Vught. Dit was een lastig dilemma voor hem. Schrijf een reden op om de werkplaats wel in te richten en een reden voor de directeur om dit niet te doen.
Wel doen – Dit kon een mogelijkheid zijn om gevangenen in Kamp Vught te helpen. Het kon ook helpen voorkomen dat Philips-personeel gedwongen werd door de Duitse bezetter om in Duitsland te gaan werken.
Niet doen – Een Philips werkplaats in Kamp Vught zou betekenen dat Philips meer producten zou produceren voor het Naziregime en daarmee meer zou produceren voor de Duitse oorlogseconomie.

EXTRA VERWERKING

In groepjes van vier gaan jullie personen interviewen die betrokken zijn geweest bij het Philips-Kommando. Dat wil zeggen, iedereen verdiept zich in één van onderstaande personen en vervolgens gaan jullie elkaar interviewen.

Wanneer je geïnterviewd wordt, beantwoord je de vragen dus als de persoon waarin jij je hebt verdiept.

Carel Braakman, 40 jaar 'directeur van Philips in Vught'

http://www.philips-kommando.nl/blauw_persoon9.html

Karl Chmielewski, 42 jaar, kampkommandant van Kamp Vught

http://www.philips-kommando.nl/blauw_persoon11.html

Tineke Guilonard, 21 jaar, gevangene in Kamp Vught, werkzaam in het Philips-Kommando

http://www.philips-kommando.nl/blauw_persoon7.html

Gerda Nothmann, 16 jaar, gevangene in Kamp Vught, werkzaam in het Philips-Kommando

http://www.philips-kommando.nl/blauw_persoon18.html

- 1 – Ga naar de link die onder jouw persoon staat. Lees de informatie en beluister geluidsfragmenten die beschikbaar zijn.
Maak eventueel aantekeningen, zodat je straks goed voorbereid bent op het interview.
- 2 – Schrijf drie vragen op die je aan de andere drie personen wilt stellen over het Philips-Kommando.
TIP – *Houd bij het bedenken van de vragen rekening met wie de persoon is.*
Welke vragen stel je aan de kampkommandant van Kamp Vught en welke aan een gevangene die in het Philips-Kommando werkte?
- 3 – Het interviewen kan beginnen.
Doe dit in de volgorde waarop de personen hierboven staan genoteerd.
- 4 – Heb je nog interessante informatie over jouw persoon die niet naar voren is gekomen in het interview? Deel dit dan alsnog met je groepsgenoten.
- 5 – Heb je nog vragen waar je geen antwoord op hebt gekregen? Zoek je antwoord op.
Kijk bijvoorbeeld op de website www.philips-kommando.nl

AANVULLENDE INFORMATIE

De belangrijkste functie van de concentratiekampen was de systematische onderdrukking van alle bevolkingsgroepen die als tegenstander van het regime werden aangewezen. Daarnaast werd in de latere oorlogsjaren het ondersteunen van de Duitse (oorlogs-)industrie steeds belangrijker. Kamp Vught beschikte daarom onder meer over een vliegtuigsloperij en werkplaatsen van Philips, waar producten als knijpkatten en radiobuizen werden gemaakt.

Het Philips-Kommando werd in 1943 op verzoek van de SS ingericht. De SS beschouwde Philips als een bedrijf dat producten voor de Duitse oorlogsvoering kon maken. De directie van Philips ging uiteindelijk akkoord met het inrichten van de werkplaats onder een aantal voorwaarden.

Personeel van Philips had de leiding in het Philips-Kommando en bepaalde wie er zou werken. De gevangenen in het kamp kregen slecht en onvoldoende eten.

Een van de voorwaarden was daarom het toestaan om de werkers elke dag extra eten te brengen vanuit Eindhoven: een warme Philipprak. Dit had als gevolg dat de gevangenen bij het Philips-Kommando beter werden behandeld dan andere gevangenen. Het werk in het Philips-Kommando was daarnaast ook minder zwaar dan bij andere werkcommando's zoals bijvoorbeeld het werk in de vliegtuigsloperij. Daarnaast bood de werkplaats meer mogelijkheden voor contact met de buitenwereld. Het Philips personeel smokkelde geregeld briefjes in en uit het kamp.

Veel van de producten gemaakt in de werkplaats in Kamp Vught kwamen niet door de eindcontrole in Eindhoven en werden afgekeurd. Sabotage door de gevangenen tijdens de productie was een van de redenen. Het Philips personeel stond dit oogluikend toe.

Met name belangrijk was, dat werken in het Philips-Kommando uitstel van transport kon betekenen voor gevangenen. In het Philips-Kommando hebben in de periode van februari 1943 tot september 1944 ruim 3.100 gevangenen gewerkt, waarvan ruim 600 joden.

Het lukte de Philips-leiding de situatie van de gevangenen die er werkten aanzienlijk te verbeteren, maar uiteindelijk kon het transport van de joden onder hen niet worden voorkomen.

Van de eerste kampcommandant Chmielewski kreeg de Philipsleiding alle medewerking. Dit veranderde echter onder kampcommandant Grünwald, die de regels aanscherpte. Onder de derde kampcommandant Hüttig kwam er een einde aan de uitzonderlijke positie van het Philips-Kommando. Bijna alle leidinggevenden (ruim 250) en alle joden die werkzaam waren bij het Philips-Kommando werden gedeporteerd. De ontruiming van Kamp Vught in september 1944 betekende gelijktijdig het einde van het Philips-Kommando.

Meer informatie over het Philips-Kommando is te vinden op de website www.philips-kommando.nl en in het informatieboekje *'Licht in het Donker' Het Philips-Kommando in Kamp Vught*, te bestellen via de website van Nationaal Monument Kamp Vught.

Onlangs is het boek *'Philips meisje van kamp Vught'* over het leven van Gerda Nothmann verschenen, geschreven door Sanne Heijst. Dit boek is tevens te bestellen via de website www.nmkampvught.nl

Naar Nationaal Monument Kamp Vught?!

De originele knijpkat is te zien in Nationaal Monument Kamp Vught.

U bent van harte welkom om Nationaal Monument Kamp Vught te bezoeken.

Meer informatie hierover kunt u vinden op www.nmkampvught.nl

Bronvermelding

Heeft u vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze *Oorlogsbron van de Maand*?

Laat het ons weten via cecile.post@nmkampvught.nl